

Відгук офіційного опонента Грищука Віктора Клімовича на дисертаційне дослідження Конопельського Віктора Ярославовича «Кримінально-виконавчі zasadi диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі в Україні»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сумніву в тому, що тема дисертаційного дослідження є актуальною, немає. Україна, будучи членом Ради Європи, а також визначившись щодо подальшої інтеграції в Європейський Союз, здійснює послідовно свою політику в цьому напрямку. Важливою складовою цього процесу є реформування кримінально-правової політики української держави. Складовими цієї політики є кримінально-правовий, кримінально-процесуальний, кримінально-виконавчий сегменти. Саме такий підхід дозволить оптимально вирішити наявні проблеми і максимально наблизитися до європейських стандартів кримінальної політики.

Кожна діяльність такого рангу може розраховувати на успіх лише за умови належного наукового забезпечення. Тому наукова розробка сучасних проблем виконання покарання загалом, як і виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк, є актуальною. У першу чергу, це має важливе значення для законодавчої діяльності. Мається на увазі імплементація повною мірою європейських стандартів у чинне кримінально-виконавче законодавство. Поряд із цим, новелізація кримінально-виконавчого законодавства тягне за собою низку проблем правозастосовного характеру, у першу чергу, доктринального його тлумачення.

З першими двома блоками проблем наукового характеру пов'язані також проблеми навчального процесу, вивчення кримінально-виконавчого законодавства у юридичних навчальних закладах. Кримінально-виконавча доктрина має одним зі своїх завдань, як відомо, вироблення сучасних знань для навчального процесу.

Знову ж таки, реальний стан вирішення назрілих проблем законодавчого характеру ще далекий від завершення. З наведених вище міркувань, дисертаційне дослідження В. Я. Конопельського є дуже актуальним і своєчасним. Це тим більше важливо, що монографічного дослідження

означених проблем на рівні дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук в Україні не проводилося.

Актуальність теми дисертації, представленої до захисту, підтверджується і її зв'язком із науковими планами та темами. Обраний напрям дослідження пов'язаний з науковим супроводом процесу реалізації положень КВК, Закону України «Про державну кримінально-виконавчу службу України», указу Президента України від 8.11.2012 р. № 632/02 «Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України». Робота виконана відповідно до Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 рр., затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347. Дослідження також узгоджується з Концепцією реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р., а також комплексній темі наукових досліджень кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції Одеського державного університету внутрішніх справ на 2014–2019 роки «Теоретичні та практичні проблеми протидії злочинності: кримінально-правові та кримінологічні аспекти» (державний реєстраційний номер 0114U004017).

Актуальність теми дисертаційного дослідження підтверджена відділенням кримінально-правових наук НАПрН України.

Враховуючи наведене вище, тема дисертації В. Я. Конопельського «Кримінально-виконавчі засади диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі в Україні», представленої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, є актуальною.

Наукова новизна, достовірність отриманих результатів. Наукова новизна полягає у тому, що дисертація є першим після набрання чинності КК України комплексним науковим дослідженням проблем кримінально-виконавчих засад диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні. Найважливішим результатом дослідження є оригінальна авторська доктринальна модель цих засад.

Ознайомлення зі змістом дисертації та її автореферату дає підстави стверджувати, що автор загалом досяг поставленої мети дослідження, а саме представив доктринальне бачення вирішення наукових проблем у сфері виконання покарання у виді позбавлення волі і визначення шляхів удосконалення правових та організаційних засад цієї діяльності. Для досягнення цієї мети ним було успішно вирішено низку поставлених наукових задач. Зокрема, з'ясовано: 1) вплив принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань на а) стан рецидивної злочинності

у місцях позбавлення волі, який полягає у тому, що неналежна реалізація його у кримінально-виконавчій діяльності виступає однією з детермінант даного виду злочинності в Україні; б) стан організованої злочинності у виправних і виховних колоніях, прорахунки в реалізації якого у сфері виконання покарань входять до детермінаційного комплексу зазначеного виду злочинності в Україні; в) ефективність реалізації мети і завдань виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні; 2) встановлено взаємозв'язок та взаємодію принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань з основними засобами виправлення та ресоціалізації засуджених до позбавлення волі; 3) доведено роль диференціації та індивідуалізації у системі заходів протидії впливу кримінальної субкультури на формування протиправної поведінки засуджених у місцях позбавлення волі; 4) доведено необхідність комплексного застосування у кримінально-виконавчій діяльності України принципу диференціації та індивідуалізації у взаємодії з іншими принципами кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань; 5) визначено особливості реалізації принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань у виховних колоніях.

Крім того, автор обґрунтовує необхідність удосконалення:

а) положення про зміст понять «диференціація» та «індивідуалізація» виконання покарань шляхом виведення авторських дефініцій, а також обґрунтовано їх значення для теорії і практики виконання покарання у виді позбавлення волі;

б) кримінально-правові та кримінально-виконавчі засади протидії рецидивній та організованій злочинності у виправних і виховних колоніях;

в) теоретичні та практичні підходи, що стосуються впровадження у кримінально-виконавчу діяльність України міжнародно-правових актів з питань диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі;

г) теоретико-прикладні засади кримінально-виконавчої політики України у контексті вирішення назрілих проблем.

Є також цінними в науковому плані пропозиції щодо подальшого вдосконалення:

1) теоретичних підходів, що стосуються практики закріплення в законодавстві України принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань;

2) системи аргументів щодо доктринально-прикладних засад вирішення проблем виконання покарання у виді позбавлення волі в контексті реалізації у кримінально-виконавчій діяльності принципу дифе-

ренціації та індивідуалізації, його вплив на стан виконання і відбування даного покарання;

3) прикладних засад дослідження в науці проблем, пов'язаних із реалізацією принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань;

4) організаційно-правових засад виконання покарання у виді позбавлення волі в контексті змісту принципу диференціації та індивідуалізації.

У дисертаційному дослідженні пропонується та доводиться доцільність застосування низки нових понять і положень, які мають вагомe значення для нормативного визначення і практики виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків (рекомендацій), сформульованих у дисертації та їх достовірність.

Методологія дослідження обраної дисертантом теми є традиційною для доктрини кримінального права. Нові положення, висновки і рекомендації, що висуваються в дисертації, в роботі обґрунтовуються за допомогою цілої низки методологічних принципів та методів. Зокрема, у роботі використані такі загальнонаукові та спеціально наукові методи: діалектичний, системно-структурного аналізу, формально-логічний, аналізу та синтезу, історико-правовий, статистичний, порівняльно-правовий та соціологічний.

Теоретичною базою для рецензованого дисертаційного дослідження стало широке коло наукових праць як українських, так і зарубіжних вчених. Усього автором опрацьовано 721 наукове джерело, серед яких монографії, статті, тези тощо.

Достатньо ґрунтовною є емпірична база дослідження, яку склали дані державної статистики, матеріали Верховного Суду України, Генеральної прокуратури України, Державної пенітенціарної служби України, результати анкетування й опитування 1800 засуджених до позбавлення волі, а також 1800 осіб персоналу виправних і виховних колоній України, а також вивчення більше 2000 матеріалів перевірок щодо дисциплінарних проступків засуджених до позбавлення волі.

Про ступінь обґрунтованості положень і висновків, винесених на захист, свідчить також належна їх апробація. За наслідками дисертаційного дослідження, зокрема, видано 1 одноосібну монографію, 34 статті, які опубліковані у наукових фахових виданнях України, та 5 – в іноземних виданнях.

Положення і висновки дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на більше як 40 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах

Значення результатів дослідження для науки і практики.

Результати дослідження можуть бути використані *в науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для подальшої розробки проблем виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк; *у правотворчості* – при опрацюванні пропозицій щодо змін і доповнень до чинного КВК з метою подальшого вдосконалення законодавства, що регламентує виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк (дисертант розробив та направив до відповідного Комітету Верховної Ради України пропозиції, що спрямовані на усунення існуючих прогалин і протиріч з означеної проблематики); *у правозастосовній діяльності* – як рекомендації щодо практики застосування кримінально-виконавчого законодавства в частині виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк; *у навчальному процесі* – при підготовці відповідних підрозділів підручників, навчальних посібників і методичних видань з кримінально-виконавчого права, науково-практичних коментарів до КВК, а також у науково-дослідницькій роботі студентів і аспірантів; *у правовиховній сфері* – у роз'яснювальній роботі з питань застосування виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Вдалим загалом слід вважати план, за яким проводилось дисертаційне дослідження. План дисертації охоплює вступ, п'ять розділів, які об'єднують шістнадцять підрозділів, висновки, список використаних джерел та додатки. Такий план дисертації дозволив дисертантові в повному обсязі дослідити обрану проблематику. Представлена автором до захисту дисертація має загальний обсяг – 541 сторінку, з яких: 390 сторінок – основний текст, 85 – список використаних наукових джерел, 66 – додатки до дисертації.

Ознайомлення зі змістом дисертації та її авторефератом дає підстави стверджувати, що поставлені у плані дисертації питання висвітлені достатньо повно з належною аргументацією положень та висновків, які містяться в дисертації та винесені автором на захист. Задекларовані дисертантом задачі дослідження загалом досягнуті повністю: кожне завдання реалізовувалося у відповідному підрозділі роботи. Таким чином автором **досягнута мета дисертаційного дослідження** – розроблено теоретико-прикладні кримінально-виконавчі засади підвищення рівня ефективності диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Дисертації притаманний творчий, самостійний, завершений характер.

Кожній науковій праці, а тим більше такій як дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, тією чи іншою мірою притаманні також риси дискусійності, неточності положень і висновків. Окремим із них вочевидь бракує достатньої аргументації, глибини до-

слідження, інші наділені надмірною категоричністю, що обумовлює необхідність їх додаткового пояснення з боку дисертанта.

Знову ж таки, є можливість висловити дисертантові поради методичного характеру і побажання в плані поглиблення дослідження даної проблематики.

На етапі захисту своєї наукової праці дисертант проходить, образно висловлюючись, наукову експертизу на з'ясування рівня його наукової зрілості. Тому об'єктивна, неупереджена, доброзичлива оцінка його багаторічної праці дозволяє виявити назване вище коло питань. Гадаємо, що вони будуть корисні дисертантові у плані корегування свого бачення окремих теоретико-прикладних проблем.

У зв'язку з цим офіційний опонент вважає за доцільне висловити свою думку щодо окремих, найбільш істотних з них.

1. План дисертаційного дослідження загалом складений вдало. Він охоплює найважливіші, сутнісні аспекти обраної автором теми, що обумовило досягнення мети і задач дисертаційного дослідження. Разом з цим, збереглися певні можливості його удосконалення. В плані дискусії вважаю за доцільне звернути увагу на окремі з них, висловивши свої побажання, а саме:

а) в назві теми дисертації та в назвах її розділів і підрозділів є словосполучення «**позбавлення волі**». Чинний КК України передбачає два види покарань: 1) позбавлення волі на певний строк (ст. 63 КК України) і 2) довічне позбавлення волі (ст. 64 КК України). Ознайомлення зі змістом дисертації свідчить, що йдеться про покарання у виді позбавлення волі на певний строк. До речі, саме таке формулювання міститься, зокрема, і в підрозділі 4.1 даної дисертації та на сторінках інших підрозділів дисертації. Логічно обумовлюється доцільність внесення вказівки на «**позбавлення волі на певний строк**» у назві теми дисертації, її відповідних розділів та підрозділів. Принагідно слід зазначити, що сам термін «**позбавлення волі**» застосовується законодавцем у КК України недоречно в частині «**волі**». Воля – це категорія психічна. Воля приаманна лише живій людині. В цьому контексті позбавлення волі, виходячи з неоднозначності цього терміна, може означати і позбавлення людини життя. Правильнішим є термін «**позбавлення свободи**»;

б) через всі підрозділи дисертації червоною ниткою проходять ключові слова «**принцип диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі**». Разом з тим, у назві теми дисертації це не відображено, а вжито ключові слова «**кримінально-виконавчі засади**», оскільки саме вони є предметом даного дослідження.

З огляду на наведену вище обставину перший розділ дисертації можна було б подати в такій редакції:

1) «Загальні засади дослідження диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі в Україні»;

2) розділ другий дисертації можна було б назвати і так: «Сучасні організаційно-правові засади диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі».

2. Серед поставлених автором задач немає задачі проаналізувати практику диференціації та індивідуалізації покарання у виді позбавлення волі в зарубіжних державах. Однак підрозділ 1.4 дисертації присвячений саме цій проблемі, і вона певною мірою реалізована.

3. В окремих випадках дисертант дещо виходить за межі предмета дослідження, яким є кримінально-виконавчі засади диференціації та індивідуалізації покарання у виді позбавлення волі. Це проявилось в наступному:

а) при постановці задач дослідження дисертант, в окремих випадках, поставив задачу дослідити не лише диференціацію та індивідуалізацію покарання **у виді позбавлення волі**, але й **виконання покарань загалом** (с. 9–10 дисертації, с. 3–4 автореферату). Наприклад, здійснити історико-правовий аналіз практики закріплення в законодавстві України принципу диференціації та індивідуалізації **виконання покарань**. Або ж: 1) вивчити сучасний стан дослідження проблем, пов'язаних із реалізацією принципу диференціації та індивідуалізації **виконання покарань** в Україні; 2) дослідити міжнародно-правові акти з питань диференціації та індивідуалізації **виконання покарань**, а також практику їх застосування;

б) такий же підхід спостерігається і щодо положень, винесених на захист (с. 13–16 дисертації, с. 5–7 автореферату). В одних випадках, відповідно до поставлених завдань, дисертант виносить положення, які стосуються покарання у виді позбавлення волі, а в інших – покарань загалом.

Очевидним є той факт, що докторант намагався здійснити підхід від загального до одиничного, що в цілому є виправданим. При цьому він зробив більше, ніж від нього вимагалось в контексті теми дисертації та її предмета;

в) досліджуючи соціально-правову природу і зміст понять «диференціація», «індивідуалізація» та правомірно пов'язуючи їх з однойменним принципом диференціації та індивідуалізації покарання, автор широко захопився розглядом загального розуміння поняття «принцип»

у доктрині теорії права (с. 58–68 дисертації). З одного боку, цей підхід дозволив надати широке теоретичне підґрунтя для розгляду названих понять, але, з другого боку, звузив можливості для більш поглибленого їх аналізу.

4. Ґрунтовним є підрозділ 1.2 «Історико-правова практика закріплення в законодавстві України принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань». Його зміст викликає окремі зауваження:

а) ключовими в назві даного підрозділу є слова: «в законодавстві України». Однак у його змісті широко аналізується не лише законодавство України, але й законодавство зарубіжних держав – Російської імперії, РРФСР та законодавство СРСР (с. 31–57 дисертації);

б) означений підхід дисертант мотивує необхідністю дослідження законодавства, що «діяло на території України» (с. 31). По-перше, згадане законодавство Російської імперії та РРФСР не є законодавством України. По-друге, якщо дотримуватися цього підходу, то: 1) необхідно скорегувати назву самого підрозділу, замінивши слова «в законодавстві України» словами «законодавстві, що діяло на території України». При такому варіанті слід пам'ятати, що законодавство Російської імперії та РРФСР діяло не на всій території України. В різний час і на різних окупованих територіях України діяло, зокрема, законодавство польське, австрійське, румунське, німецьке.

5. Значну увагу дисертант приділив дослідженню міжнародно-правових актів, що стосуються диференціації та індивідуалізації покарання у виді позбавлення волі на певний строк. У зв'язку з цим правомірно виникає питання щодо доцільності спеціального узагальнення досвіду запровадження розглянутих правових механізмів в окремих європейських державах. Це має важливе значення у зв'язку з реалізацією курсу України на інтеграцію в європейське співтовариство. Щоправда, автор мотивує свої позиції посиланням на законодавство ФРН, США, Канади, Австралії, Швеції, Фінляндії та інших держав, що, зрозуміло, є позитивним фактором.

6. Дисертант вміло оперує загальноприйнятим в доктрині права, кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права понятійним апаратом. Разом з цим, в роботі присутні окремі неточності термінологічного характеру:

а) іноді (с. 124, 150, 243 дисертації та ін.) в дисертації вживається словосполучення «кримінальних покарань», що не відповідає чинному КК України, де вживається так: «покарань», «покарання» (наприклад,

ст.ст. 50, 51, 52, 65,66, 98 КК). І це не випадково, адже покарання властиві лише кримінальному законодавству і в доктрині кримінального права також вживається лише термін «покарання». В інших галузях законодавства термін «покарання» не вживається. Отже, приставка «кримінальні» щодо терміна «покарання» є зайвою. В абсолютній більшості випадків дисертант пише вірно – «покарання»;

б) в кількох випадках (наприклад, с. 156, 171, 189) автор необґрунтовано застосовує термін «учинили», «учиняє», «учинення», коли згідно з термінологією КК України має бути: «вчинили», «вчиняє», «вчинення» (наприклад, ст.ст. 2, 4, 5–7 КК). Так само застосовується цей термін і в КВК України, починаючи зі ст. 1;

в) на сторінці 118 дисертації вжито термін «учені», коли згідно з Законом України «Про вищу освіту» (ст. 13) має бути «вчені», а на сторінці 189 дисертації «утеча», коли має бути «втеча» (див. ст.ст. 393, 394 КК України). Напевне, що названі неточності є наслідком роботи літературного редактора, який не зважив на специфіку законодавчих термінів.

7. Окремі положення та висновки в дисертації мають дискусійний характер:

а) на сторінці 152 дисертації автор констатує потребу модернізації технічних засобів комунікації. Серед нагальних потреб ним виокремлено необхідність заміни або впровадження: а) 315 км зовнішніх телефонних кабельних комунікацій; б) 853 км внутрішніх телефонних кабельних комунікацій; в) 214 комплектів комунікаційного обладнання мереж. Гадаємо, що в умовах наявного високотехнологічного сучасного стільникового та радіозв'язку перевагу слід наддати саме цим засобам, а не засобам технічно і морально застарілим;

б) дисертант обґрунтував продуктивно в цілому пропозицію щодо нової редакції ч. 6 ст. 102 КВК: «Адміністрація **колонії** має право, за наявності підстав, проводити огляд **громадян, включаючи персонал Державної кримінально-виконавчої служби України**, їхніх речей, транспортних засобів, які знаходяться на території **колонії**, а також вилучати заборонені речі і предмети». Однак є два застереження. Перше стосується вживання терміна «колонії», що свідчить про намагання дисертанта «прив'язати» проблему до виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Але таке право слід надати й адміністраціям інших кримінально-виконавчих установ. Тому доцільно термін «колонії» замінити терміном «кримінально-виконавчої установи» або терміном «установи виконання покарань». По-друге, терміни «громадян» та «персонал Державної кримінально-виконавчої служби» також слід замінити на термін «фізичних, службових та посадових осіб».

Терміни «громадян» та «персонал Державної кримінально-виконавчої служби» обмежує коло тих осіб, щодо яких може бути застосоване це право. Щодо першого, то не всі люди мають статус громадянина України. Є іноземці та особи без громадянства. Щодо другого, то очевидно це право має стосуватися всіх без виключення відвідувачів у службових справах;

в) визначення «кримінально-правових засад протидії організованій злочинності у виправних колоніях України» (с. 207 дисертації) не може бути прийняте беззастережно. Дисертант вважає, що це «встановлені у Кримінальному кодексі України поняття, види, ознаки організованих злочинних угруповань та засоби державного примусу щодо осіб, які вчинили злочини у їх складі, а також основні **напрями щодо недопущення** на правовому рівні створення будь-яких протиправних об'єднань у зазначених установах виконання покарань». Вважаємо, що обмежуватися в цьому випадку лише КК України не слід, бо ці засади, залежно від конкретної ситуації, є, зокрема, і в Кримінальному процесуальному кодексі, КВК, законодавстві про оперативно-розшукову діяльність;

г) спірною є пропозиція дисертанта щодо редакції ст. 1 КВК України (с. 249 дисертації): «**Метою** кримінально-виконавчого законодавства є забезпечення реалізації **цілей**, що визначені в чинному Кримінальному кодексі України». Недоречними тут є два моменти: 1) не можна визначити мету через цілі; 2) не може мета кримінально-виконавчого законодавства визначатися в Кримінальному кодексі України. Крім того, а чи потрібно поряд із завданнями КВК визначити ще й мету? Якщо і визначити, то не мету кримінально-виконавчого законодавства, а мету кримінально-виконавчих установ;

д) дискусійною в доктринах кримінального та кримінально-виконавчого права є сама постановка питання про доцільність виділення окремо принципу диференціації та індивідуалізації. Слід погодитися з тими науковцями, які вважають, що диференціація та індивідуалізація є проявами принципу справедливості покарання;

е) дисертант на сторінці 175 дисертації беззастережно приєднався до роз'яснення терміна «законодавство» Конституційним Судом України. Він, зокрема, пише, що «... зміст терміна “законодавство України”, **що застосовується в нормативно-правових актах**, становлять: а) Закони України; б) постанови Верховної Ради України; в) укази Президента України; г) постанови (декрети) Кабінету Міністрів України; д) міжнародні договори, згоду на які дала (згоду на обов'язковість яких – **В. К.**) Верховна Рада України». Дискусійність цього висновку полягає в наступному. По-перше, в п. 1 згаданого рішення Конституційного Суду України

термін «законодавство» роз'яснено лише стосовно до ч. 3 ст. 21 Кодексу законів про працю України (щодо визначення сфери застосування контракту). По-друге, в мотиваційній частині даного рішення (п. 3) вказано, що «У законах, залежно від важливості і специфіки суспільних відносин, що регулюються, цей термін вживається в різних значеннях: в одних маються на увазі лише закони, в інших, передусім кодифікованих, в поняття «законодавство» включаються як закони, так і інші акти Верховної Ради України, а також акти Президента України, Кабінету Міністрів України, а в деяких випадках – і нормативні акти центральних органів виконавчої влади». Саме останнє розуміння цього поняття, вважаємо, стосується і кримінально-виконавчого законодавства.

8. Окремі положення, викладені автором у дисертації, потребують додаткового пояснення:

1) на сторінці 88 дисертації дисертант запропонував таке визначення міжнародних стандартів з питань диференціації та індивідуалізації виконання покарань: «Це прийняті на рівні міжнародних організацій, членом яких є держава Україна, та апробовані в міжнародно-правовій практиці загальнообов'язкові та рекомендаційні принципи і норми, які регулюють питання **диференційованого та індивідуального характеру**, що пов'язані з виконанням покарання у виді позбавлення волі на певний строк».

З викладеного випливає два запитання:

а) чи апробація таких норм є обов'язковою передумовою їх застосування?

б) що автор розуміє під змістом поняття «питання диференційованого та індивідуального характеру»?

2) на сторінці 67 дисертації автор погоджується з тим, що «... диференціація та індивідуалізація відповідальності визначаються проявами принципу справедливості в кримінальному праві та мають похідний від принципу справедливості характер, а в кримінально-виконавчому законодавстві України вони є принципом окремого інституту кримінально-виконавчого законодавства, зокрема такого, який визначає певний вид УВП для конкретних категорій засуджених». Вживання терміна «зокрема» викликає запитання: «а в яких ще площинах проявляється цей принцип у кримінально-виконавчому законодавстві»? Знову ж на сторінці 73 дисертації здобувач наукового ступеня правильно пише, що «... під диференціацією та індивідуалізацією виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк слід розуміти створення на правовому та реалізація на організаційному рівнях, **як загальних, так і індивідуальних умов** виконання зазначеного покарання щодо окремо

взятого засудженого». Викликає зацікавлення бачення автором змістовної частини цих умов;

3) положення про те, що «... визначений у ст. 5 КВК принцип змінити та назвати по-новому – принцип диференціації та індивідуалізації **виконання і відбування** покарань» (с. 157 дисертації). Цікавим є детальне змістовне наповнення автором термінів «виконання» та «відбування».

9. У дисертації та в додатках до неї автор подає багатий статистичний матеріал щодо виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк.

На думку рецензента, дисертантові слід було обрати єдиний системний хронологічний підхід до подачі статистичних даних. Наприклад, подати їх за останніх п'ять чи десять років, а в інших випадках – станом на одну конкретну дату. Наприклад, на 1 січня 2014 року. У роботі ж такий підхід відсутній. В одному випадку він подає ці дані, наприклад, за 2012 рік (с. 140 дисертації), в іншому – за 2003–2012 р.р. (с. 117 дисертації), ще в іншому – за 2010–2012 р.р. (с. 119–120 дисертації), ще в іншому – за 2006, 2007, 2009–2011 р.р., або ж за 2002–2013 р.р., 1991–2007 р.р. (с. 230, 235 дисертації).

Викладені вище критичні зауваження, застереження та побажання не впливають на загалом позитивну оцінку рецензованого дисертаційного дослідження.

Ознайомлення з дисертацією та авторефератом дає підстави для загального висновку, що автором проведено самостійне і творче, завершене наукове дослідження в галузі кримінально-виконавчого права. Воно містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, які розв'язують важливу наукову проблему і являють собою істотний внесок у розвиток кримінально-виконавчої науки. Дисертація оформлена відповідно до державного стандарту. Обсяг основного тексту дисертації відповідає встановленим нормативам до такого виду наукових робіт. Мова роботи загалом відзначається точністю, лексично та стилістично правильно побудована. Наукові положення в тексті дисертації у смисловому плані, як правило, завершені, цілісні та взаємопов'язані.

Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, вона належно апробована. Мета та завдання цього наукового дослідження повністю досягнуті.

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що рецензована дисертація відповідає вимогам, сформульованим у пунктах 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого

звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. Вона містить наукові положення та науково обґрунтовані результати в галузі кримінального права, що розв'язують важливу науково-прикладну проблему. Тому вважаю, що автор дисертації – Віктор Ярославович Конопельський – зарекомендував себе як кваліфікований вчений, є перспективним дослідником та рекомендую за умови успішного захисту присудити йому науковий ступінь доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право.

**Офіційний опонент,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України, декан юридичного
факультету Львівського державного
університету внутрішніх справ**

В. К. Гришук

12.02.2015 року
м. Львів

